

I FONETYKA

— PODZIAŁ GŁOSEK

Samogłoski: а, о, у, э, и, ы

Litery: а, я; о, ё; у, ю; э, е; и; ы

Spółgłoski: б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ч, ш, ц

Litery: б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ч, ш, ц, щ

Półsamogłoska: й

— АКЦЕНТ

W języku polskim akcent pada zazwyczaj na przedostatnią sylabę, np.: studio-
wać, zajęcia, interesujący itp. W języku rosyjskim natomiast akcent może padać
na różne sylaby w wyrazie, jest to tzw. akcent swobodny. Nazywany jest również
akcentem dynamicznym, gdyż polega on na wymawianiu z większą siłą samogło-
sek akcentowanych, z mniejszą – samogłosek nieakcentowanych.

Akcent:

- na ostatnią sylabę: студѐнт, игра́, уро́к
- na przedostatnią sylabę: дире́ктор, умѐлый
- na trzecią sylabę od końca: учи́лище, я́блоко, про́бовать.
- Niekiedy słowa rosyjskie mają nie jeden, a dwa i nawet więcej akcentów. Je-
den z nich określany jest wtedy jako *główny*, a pozostałe jako *pooboczne*, np.
автомобило́тогонки, четырёхъя́русный.
- Występują także wyrazy bez samodzielnego akcentu (enklityki i proklityki), które
tworzą zestroje akcentowe ze słowami obok, np. под окно́м – czyt. padaknóm.

■ RUCHOMOŚĆ АКЦЕНТУ

- Akcent odróżnia poszczególne formy wyrazu o jednakowym lub podobnym
brzmieniu,¹ np.:

mianownik lp.	dopełniacz lp.	mianownik lm.
лицо́	лица́	лица́
море́	моря́	моря́
холод	холода́	холода́
игра́	игры́	игры́

¹ M. Froelichowa, M. Kwiatkowski, S. Laszewski, *Gramatyka języka rosyjskiego*, Warszawa 1972, s. 7.

II SŁOWOTWÓRSTWO

BUDOWA WYRAZU

Język rosyjski jest ciągle uzupełniany i wzbogacany nowymi słowami, zachodzą w nim bardzo dynamiczne procesy słowotwórcze. Nowe określenia pojawiają się w związku z nowymi warunkami życia, rozpowszechnianiem się języka angielskiego czy poszerzaniem się środowiska internautów (osób korzystających z zasobów Internetu, które posługują się specyficznym językiem na czatach, forach czy w e-mailach).

Procesy słowotwórcze w języku rosyjskim polegają na:

- dodawaniu pewnej części wyrazowej, np. сидеть – **посидеть** (przedrostek), книга – **книжка** (przyrostek), под окном – **подоконник** (przedrostek i przyrostek), учить – **учиться** (tzw. postfixs);
- zabranii jakiejś części wyrazowej, np. взрывать – **взрыв**;
- zestawianiu całych słów, np. диван-кровать, lub tylko ich rdzeni (patrz s. 15);
- tworzeniu skrótów (abrewiatur);
- przeniesieniu słowa z jednej części mowy do drugiej, np. обедать в **столовой** – (jeść obiad) w **кухни** /rzeczownik/, a: **столовая** посуда – **кухенне** /przymiotnik/ naczynia.

Przez dodawanie różnych przedrostków i przyrostków do poszczególnych części mowy tworzymy wyrazy o nowym znaczeniu lub o nowym odcieniu znaczeniowym.⁵

PRZEDROSTKI (PREFIKSY)

Za pomocą przedrostków tworzy się:

- czasowniki – **написать, переписать, записать, списать, исписать, выписать, расписать, подписать, дописать, прописать**
- rzeczowniki – **разговор, приговор, договор, выговор, заговор**

W języku rosyjskim istnieje wiele przedrostków o tym samym brzmieniu i znaczeniu, co w języku polskim, np.: **выходить** – **wychodzić**, **принести** – **przynieść**, **нарисовать** – **narysować**, **объехать** – **objechać** itp.

Polskim przedrostkiem **-od-, -z** w języku rosyjskim odpowiadają **-от-, -с-**:
np.: **отрубить** – **odrąbać**, **отлить** – **odlać** itp.;

⁵ tamże, s. 25.

I FONETYKA

— PODZIAŁ GŁOSEK

Samogłoski: а, о, у, э, и, ы

Litery: а, я; о, ё; у, ю; э, е; и; ы

Spółgłoski: б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ч, ш, ц

Litery: б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ч, ш, ц, щ

Półsamogłoska: й

— АКЦЕНТ

W języku polskim akcent pada zazwyczaj na przedostatnią sylabę, np.: studio-
wać, zajęcia, interesujący itp. W języku rosyjskim natomiast akcent może padać
na różne sylaby w wyrazie, jest to tzw. akcent swobodny. Nazywany jest również
akcentem dynamicznym, gdyż polega on na wymawianiu z większą siłą samogło-
sek akcentowanych, z mniejszą – samogłosek nieakcentowanych.

Akcent:

- na ostatnią sylabę: студѐнт, игра́, уро́к
- na przedostatnią sylabę: дире́ктор, умѐлый
- na trzecią sylabę od końca: учи́лище, я́блоко, про́бовать.
- Niekiedy słowa rosyjskie mają nie jeden, a dwa i nawet więcej akcentów. Je-
den z nich określany jest wtedy jako *główny*, a pozostałe jako *pooboczne*, np.
автовѐломото́гонки, четырёхъя́русный.
- Występują także wyrazy bez samodzielnego akcentu (enklityki i proklityki), które
tworzą zestroje akcentowe ze słowami obok, np. под окно́м – czyt. padaknóm.

■ RUCHOMOŚĆ АКЦЕНТУ

- Akcent odróżnia poszczególne formy wyrazu o jednakowym lub podobnym
brzmieniu,¹ np.:

mianownik lp.	dopełniacz lp.	mianownik lm.
лицо́	лица́	лица́
море́	моря́	моря́
холод	холода́	холода́
игра́	игры́	игры́

¹ M. Froelichowa, M. Kwiatkowski, S. Laszewski, *Gramatyka języka rosyjskiego*,
Warszawa 1972, s. 7.

- Akcent odróżnia niekiedy postać dokonaną czasownika od niedokonanej,² np.:

czasownik niedokonany	czasownik dokonany
отреза́ть насыпа́ть	отре́зать насы́пать

- W niektórych przypadkach akcent wpływa na zmianę znaczenia wyrazów jednobrzmiących,³ np.:

вина́ (*wina, np. człowieka*)

ви́на (*lm. – wina, np. wytrawne*)

мука́ (*mąka*)

му́ка (*męka*)

доро́ги (*drogi*)

до́роги (*drogie*)

орга́н (*organy w kościele*)

о́рган (*organ ludzki*)

замо́к (*zamek, kłódka*)

за́мок (*zamek, pałac*)

по́лки (*półki*)

полка́ (*pułki – wojsko*)

кру́жки (*kubki*)

кружкí (*krążki, kółka*)

стои́т (*kosztuje*)

стои́т (*stoi*)

узнаю́ (*dowiem się*)

узнаю́ (*poznaję*)

- W wyrazach, w których występuje **ë**, akcent pada zawsze na tę literę, np. **твоё** – *twój*.

SAMOGŁOSKI

WPŁYW AKCENTU NA WYMOWĘ SAMOGŁOSEK

- Literę **о** w pozycji nieakcentowanej czyta się jako **a** lub samogłoskę zbliżoną do **a**, np.:
молоко́ – *malakó*, **хорошо́** – *haraszó*
- Litery **е**, **я** po spółgłosce a także literę **а** po **ч**, **щ** w pozycji nieakcentowanej należy czytać jako samogłoskę, pośrednią pom. **i** a **e**, np.:
тяжё́лый – *tieżółyj*, **чароде́й** – *čeradiéj*, **щавель** – *śiewiel'*
- Literę **и** czyta się jako samogłoskę **y** po literach **ж**, **ш**, **ц**, np.:
жира́ф – *żyraf*, **широ́кий** – *szyrokij*

² tamże, s. 7.

³ tamże, s. 8.

IV NIEKTÓRE ZASADY PISOWNI I INTERPUNKCJI ROSYJSKIEJ

PISOWNIA SAMOGŁOSEK

PISOWNIA „O” NIEAKCENTOWANEGO

- Aby prawidłowo napisać w wyrazie **o** nieakcentowane, należy zmienić formę wyrazu tak, aby sylaba nieakcentowana znalazła się pod akcentem. Również porównać można z odpowiednim wyrazem polskim, w którym występuje litera **o**, np.:

ко́сить – он **ко́сит**, **боле́ть** – он **бо́лен**, **смотре́ть** – он **смо́трит**;

вода́ – **во́ды** (Im.), **поля́** – **по́ле** (Ip.), **дожди́** – **дождь** (Ip.);

большо́й – **больше** (st. wyższy), **морско́й** – **мо́ре** (rzeczown., Ip.);

дома́шний – **дом** (rzeczown., Ip.), **послед́ний** – **после** (przyimek)

- Jeśli podstawowy wyraz posiada samogłoskę **o**, to we wszystkich wyrazach pokrewnych pisze się również **o**, np.:

дождь – **дождливый**, **молоко́** – **моло́чный**;

способ – **способности** (rzeczown., Im.) – **способо́бный** (przym.);

дом – **дома́шний** (przym.) – **домо́й** (dokąd? – do domu)

Przy zmianie formy wyrazu w niektórych przypadkach występuje również ruchoma samogłoska **o**. Samogłoska ta wymienia się z tzw. zerowym dźwiękiem, np.:

рот – **рта́**, **сон** – **сна́**;

ребёнок (kto? co?) – **ребё́нка** (kogo? czego?), **мышо́нок** – **мышо́нка**;

карти́нок (kogo? czego?) – **карти́нка** (kto? co?), **маши́нок** – **маши́нка**

- Polskim wyrazom kończącym się na **-ek** w języku rosyjskim odpowiadają wyrazy kończące się na **-ок**, np.:

маска (kto? co?) – **масо́к** (kogo? czego?) – **maska** – **masek**;

желу́док (kto? co?) – **желу́дка** (kogo? czego?) – **żołądek** – **żołąдка**;

са́нки (kto? co?) – **са́нок** (kogo? czego?) – **sanki** – **sanek**

- W następujących rdzeniach rosyjskich wyrazów pisze się dwa **o**:

во́лосы – **włosy**;

го́лос – **głos**;

ко́лос – **kłos**;

хо́лод – **chlód**, **холо́дный** – **chlodny**;

моло́ко – **mleko**, **моло́чный** – **mleczny**;

молодо́й – **młody**, **моло́же** – **młodziej**, **молоде́жь** – **młodzież**;

моло́ток – **młotek**;

го́лод – **głód**, **голо́дный** – **głodny**;

болото́ – **bloto**;

POMOCNICZY SŁOWNICZEK TERMINÓW JĘZYKOZNAWCZYCH

- akcent** *n* ударение
alfabet *m* алфавит
antonim *m* антоним
aspekt dokonany совершенный вид
aspekt niedokonany несовершенный вид
aspekt, postać *m* вид
bezokolicznik *m* инфинитив
biernik винительный падеж
budowa wyrazu состав слова
celownik дательный падеж
czas *n* время
czas przeszły прошедшее время
czas przyszły будущее время
czas teraźniejszy настоящее время
czasownik *m* глагол
czasownik nieosobowy безличный глагол
czasownik nieprzechodni непереходный глагол
czasownik posiłkowy вспомогательный глагол
czasownik przechodni переходный глагол
czasownik zwrotny возвратный глагол
część mowy часть речи
człon zdania член предложения
dopełniacz родительный падеж
dopelnienie bliższe прямое дополнение
dopelnienie dalsze косвенное дополнение
dopelnienie *n* дополнение
drugorzędny człón zdania второстепенный член предложения
dwukropek *n* двоеточие
fonetyka *ż* (*tylko lp*) фонетика
forma krótka (przymiotnika imiesłowu) краткая форма
frazeologia *ż* (*tylko lp*) фразеология
głoska *m* звук
główny (nadrzędny) człón zdania главный член предложения
gramatyka *ż* грамматика
homonim *m* омоним
imiesłów bierny страдательное причастие
imiesłów przymiotnikowy czynny действительное причастие
imiesłów przymiotnikowy *n* причастие
imiesłów przysłówkowy *n* деепричастие
interpunkcja *ż* (*tylko lp*) пунктуация